

FOLYÓIRATCIKK REFERÁTUMOK

64/73

57/083.72/

A biológiai terzaurusz felépítésének szükségességéről, és a te-
zaurusz szerkezetéről. /O neobhodimoszti szozdanija tezaurusza po
biologii i ego sztruktüre./ - POZNANIN, L.P. - VLASZOVA, V.F. = Na-
ucsno-Tehnicseszkaja Informacija, Szerija 2. 1972. 9.sz. p.23-24.

1972-ben a VINITI elkezdte egy biológiai tezaurusz szerkeszté-
sét a biológiai "Referativnűj Zsurnal" referátumainak és tárgymuta-
tóinak segítségével. A tezaurusz két részből áll: általános /termi-
nológiai/, valamint szakrendi részből. Az általános rész összeállí-
tásánál a VINITI-ben kidolgozott egységes tezaurusz-szerkesztési me-
todikát kívánják alkalmazni az UNESCO által adott irányelvek figye-
lembevételével. A szakrendi részben az állatok és növények latin ne-
vei szerepelnek, valamint a deskriptorok legfontosabb latin szino-
nimái a megfelelő utalással. Az állatok és növények orosz elnevezé-
sét külön közlik utalással a megfelelő latin névre.

Stiegrád Gábor

65/73

65.012.122:025.21:05

Egy folyóirat kiválasztási modell könyvtári alkalmazása. /A journal selection model and its implications for a library system./
 - KRAFT, D.H. - HILL, T.W. = Information Storage and Retrieval, 9.k.
 1.sz. 1973.jan. p.1-11.

Egy-két ellenvéleménytől eltekintve a szakemberek megegyeznek abban, hogy a könyvtár számára rendkívül lényeges a legfontosabb írásos anyagok kiválasztása gyűjteménye számára. A cikk egy olyan modellt ismertet, amely a különböző folyóiratok közötti szelektálást könnyíti meg.

A legmegfelelőbb beszerzési stratégia kialakítását a könyvtár céljainak megfogalmazásával kell kezdeni. A következő döntő lépés, hogy meghatározható-e egy olyan kritérium, mellyel a különböző szelektációs politikák hatékonyságát mérni lehet. Ha sikerül megállapítani ezt a kritériumot, már értékelni tudjuk az adott szelektációs politikát, aszerint, hogy mennyire segít a könyvtár céljainak elérésében.

A modell kulcskérdése az ún. "folyóirat érték" fogalmának tisztázása. A szerzők szerint a folyóirat érték azt fejezi ki, hogy az adott folyóirat mennyiben segíti a könyvtár céljainak elérését: így a modellben a folyóirat érték mértéke tehát a várható felhasználás. Ezzel kapcsolatban a szerzők felhívják a figyelmet néhány problémára:

- a felhasználás gyakorisága önmagában nem elegendő a felhasználó elégedettségének kimutatására;
- a felhasználás lehet külső és belső, nehéz követni és egzakt módon mérni a teljes felhasználást;
- nem mutatja egy folyóirat hasznosságát speciális felhasználók szempontjából /csak átlagértéket ad/.

A várható felhasználásnak mint a folyóirat érték kritériumának alkalmazása helyett egyesek ezért a "termelékenység" kritérium alkalmazását javasolják. /"Termelékenység" = a folyóirat releváns cikkeinek száma/. A cikk "szerzői" szerint azonban a termelékenység fogalma túlságosan komplex, ezért használata a modellben nem célszerű. Elméletileg igaz, hogy van néhány igen "termelékeny" folyóirat, mely a fontosabb cikkek nagy részét tartalmazza, de egy-egy könyvtár és olvasói számára nehéz lenne összeállítani ezek listáját. Mivel pedig a felhasználás és a termelékenység között kapcsolat van, viszonylagos egyszerűsége és pontossága miatt helyesebb a felhasználást tekinteni a folyóirat érték kritériumának. Azzal, hogy a modell a könyvtárban megszerezhető folyóiratok felhasználásával maximalizálja a várható szükségletet, egyesíti mind a felhasználók, mind a szolgáltatók céljait.

A cikkben kifejtett, lineáris programozású kiválasztási modell meghatározott időtartamra vonatkozik. Döntési változója kétértékű. A bemutatott módon számítható érték megmutatja, hogy érdemes-e besze-

rezni az adott folyóiratot /a döntési változó = 1/ vagy sem./a döntési változó = 0/. A módszert felhasználhatják egyéb, könyvtárral kapcsolatos problémák /például centralizáció - decentralizáció/ megoldásához is. Érdekessége a modellnek, hogy a könyvtárat részben információ-tároló, részben pedig szolgáltató egységnek tekinti, s mindkét aspektust figyelembe veszi.

Milyen korlátozó feltételek szerepelnek a modellben?

Kiindulási alap a tőkeszegénység, amit a folyóirat kiválasztására vonatkozó döntésnél mindenképpen figyelembe kell venni. A pénzügyi erőforrások korlátozottsága miatt a modell nem vehet számba minden folyóiratot. A főbb költségek közül a rendelési, az előfizetési, a tárolási és a kölcsönzési költségek szerepelnek a modellben. A felállított egyenleg egyik oldalán az a pénzügyi összeg áll, melyet egy adott időszakban folyóíratra költöttek, másik oldalán pedig az időszakban rendelkezésre álló pénzügyi összeg. A baloldali összegnek mindenképpen kisebbnek vagy egyenlőnek kell lennie a jobb oldalon szereplő összeg-nél. /A költségek szerepét növeli az a tény, hogy a fenntartók a finanszírozás útján tudnak legegyszerűbben befolyást gyakorolni a szervezetre, a modellnek tehát ezt mindenképpen figyelembe kell vennie./

Speciális korlátozó tényező, hogy a döntési változók csak 0 vagy 1 értéket vehetnek fel, továbbá, hogy ha egy cím egyszer a szelektálás során bekerült a rendszerbe, akkor a modellben figyelembe vett időszak alatt nem vehető ki belőle.

Bebizonyosodott, hogy a modell jó, egy hiányosságát azonban ki kellene küszöbölni. Jelenlegi formájában ugyanis a modell csak folyóiratok kiválasztására alkalmas, de nem adja meg az egyes folyóiratok fontossági sorrendjét. Így az sem mutatható ki, hogy szükség van-e valamely folyóírat valamennyi évfolyamára, vagy sem.

Végezetül a szerzők hangsúlyozzák, hogy sem az ismertetett, sem semmilyen más modell nem helyettesítheti az egyént döntéshozó szerepében, tehát a felelősség is mindig a személyen nyugszik. A modell csak eszköz lehet a helyes döntés meghozatalában.

Mosoni Istvánné

66/73

658.8.012.12:659.28

Marketing és az ERIC-jellegű információk rendszerek /ERIC = Educational Resources Information Center = Oktatási Információs Központ. Marketing perspectives for "ERIC-like" information systems./ - KUEHL, Ph.G. = ASIS Journal of the American Society for Information Science, 23.k. 6.sz. 1972.nov.-dec. p.359-364./

A tanulmány témája a marketing és az ERIC-jellegű információk

rendszerek* kapcsolata, annak vizsgálata, hogy a marketing tevékenység mennyiben befolyásolhatja az ERIC-jellegű információs rendszerek szerepét a felhasználók igényeinek kielégítésében.

A szerző szerint a "marketing" - vagyis az a diszciplína, amelynek lényege a termelő és a fogyasztó közötti kapcsolat megteremtése - jelentős mértékben növelheti az ERIC-jellegű információs rendszerek felhasználását.

1. Marketing: a társadalom egészét átfogó folyamat

A marketinget sokáig sokdimenziós diszciplínának tekintették /néhányan például kimutatták, hogy kialakításához 15 műszaki és társadalomtudomány "járult hozzá"/, s csak a 60-as évek közepétől tekintik a társadalom egészét átfogó folyamatnak. E szemlélet lényege az, hogy a marketing funkciója a termelés és a fogyasztás hatékony összekapcsolása, a marketing célja pedig a különböző társadalmi csoportok mint fogyasztók igényeinek kielégítése. Ebben a vonatkozásban vizsgálva az ERIC információs rendszert, kimondható, hogy az oktatási szektorban léteznek olyan oktatási, kutatási anyagok, amelyeket a szektor költségvetéséből kell megvásárolni. A cél pedig az, hogy az oktatók és a kutatók hozzájuthassanak a részükre szükséges anyagokhoz és információkhoz. Az ERIC információs rendszer szerepe ezek szerint az, hogy szolgáltatásaival a fenti igények adott feltételek melletti kielégítését lássa el, tökéletesítse.

2. A Marketing-koncepció

Alapja a "vevő-orientáció", ami azt jelenti, hogy a termelésben nem az eladó, hanem mindig a vevő szándékaiból kell kiindulni, nem a terméket, hanem az embert mint fogyasztót kell elsősorban figyelembe venni.

E vonatkozásban mindenfajta információs rendszer feladata:

- a/ a fogyasztói igények meghatározása;
- b/ ezen igények kielégítési lehetőségeinek kimutatása;
- c/ az igényeket az eddiginél jobban kielégítő új termékek és szolgáltatások "felfedezése".

Hozzá tartozik a koncepcióhoz, hogy az igényeket a "piacon", nem pedig az "írásztalnál" kell felmérni, nem szükségleteket kell mestersegesen létrehozni, hanem igényeket kell jól kielégíteni. E koncepció alkalmas a társadalmi és a különböző szervezeti érdekek összekapcsolására, harmónikus egybehangolására is. A további kutatások célja

* A szóban forgó, könyvtartudományi és informatikai oktatási-kutatási információs rendszert a Maryland-i Egyetem és az Oktatási Információs Központ /USA/ kollektívája dolgozta ki.

eszerint olyan speciális marketing technikák kidolgozása kell hogy legyen, melyek az ERIC-jellegű információs rendszerekben is alkalmazhatók.

3. Az információ-üzletben alkalmazható marketing-technikák

Az ERIC-jellegű információs rendszerekben leginkább alkalmazható technikák közül első helyen említhető a "fogyasztói magatartás kutatása", ami felhasználható például a könyvtártudományi informatikai információs igények felmérésére. A fogyasztói magatartás kutatása középpontjában is a fogyasztói szükségletek megismerése áll; azt kutatja, hogy miért merülnek fel bizonyos szükségletek, illetve hogy ezek hogyan elégíthetők ki.

Információs rendszerekben, azok szolgáltatásainak kereskedelmében is alkalmazható technikák továbbá a marketingben kidolgozott kutatástervezés, az adatelemzési technikák, felmérési módszerek stb.

Speciális marketing-technika a "piac-elemzés", mely különböző fogyasztói alcsoportok igényeit méri fel, elkülönítve azt a szélesebb vevőközönség igényeitől, ezzel megteremtve a korlátozott erőforrások jobb kihasználását.

A tanulmány lényegében a marketinggel foglalkozók és az információtudomány művelői közötti párbeszédet segíti elő a két diszciplína közös vonásaira alapozva. A legfőbb közös vonás, hogy mindkettő célja a "szükségletek kielégítése".

Mosoni Istvánné

659.2 SDI:539.1-05:061.6/100/

Feladatra orientált információ szétsugárzása a tudósok nemzetközi közösségében. /The dissemination of task and socioemotional information in an international community of scientists./ - ZALTMAN, G. - KOHLER, B.M. = ASIS. Journal of the American Society for Information Science, 23.k. 4.sz. 1972. p.225-236.

Azt az általános feltevést, hogy az alaptudományok nemzetközi jellegűek, a közlemény empirikus uton vizsgálja egy olyan expresszív módon növekedő tudományterület kutatói körében, mint az elméleti fizika. 35 ország /a Szovjetunió és Kína nem szerepel közöttük/ 977 fizikusának válaszai alapján tanulmányozzák a feladatra orientált információk terjedését. Az adatok összegyűjtésekor /1966-1967/ 2600-ra becsülték a számításba jövő fizikusok számát, ebből 1770 kapott kérdőívet.

A vonatkozó témakörben az információs rendszer nyíltságára két mérték szolgált:

1. a válaszadónak meg kellett nevezni két, saját intézményén kívüli kutatót, akikkel kutatásával kapcsolatosan leggyakrabban cserél információt;

2. továbbá három olyan személyt kellett megjelölnie, akit a legkiemelkedőbbeknek tart kutatási témájában.

A felmérésben 3 általános földrajzi - politikai rendszert vettek tekintetbe: Egyesült Államok, Európa és Japán. Az volt a tapasztalat, hogy az információ viszonylag szabadon áramlik a földrajzi - politikai határok között. A válaszokból kiderült, hogy a kutatási eredmények gyorsabban terjednek Japánból az Egyesült Államokba és Európába, mint fordítva; és az Egyesült Államokból gyorsabban Európába. Ide tartozóan érdekes és fontos az Egyesült Államok és a CERN /Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire = Európai Atomkutatási Tanács/ országokban működő fizikusok kapcsolata. Az Egyesült Államokból választ adók 62%-a a CERN országok fizikusait nevezte meg a kérdőívön, és ez azt mutatja, hogy e között a két kategória között a legszorosabb a kapcsolat. A 3 földrajzi rendszer közül az Egyesült Államok fizikusai vezetnek az információterjesztés terén kifejtett aktivitásban, utána a CERN, aztán Japán.

A levont következtetés szerint az elméleti tudományokban az információ áramlását a földrajzi határok viszonylag nem gátolják.

Dáczer Éva

67/73

659.28:382

Külkereskedelmi és egyéb nemzetközi gazdasági tevékenység információellátása. /Informacionnoe obeszpecsenie vnesneekonomiceszkih operacij./ - VCSERASNIJ, R.P. = Naucsno-Tehnicoszskaja Informacija, Szerija 1. 1972. 3.sz. p.3-10.

A társadalmi termelésben a tudományos-műszaki forradalom eredményeként végbemenő társadalmi-gazdasági változások következtében ma már a külkereskedelmi és egyéb nemzetközi gazdasági tevékenység tárgyat nem csupán a termelési folyamat végterméke jelenti, hanem a társadalmi ujratermelési folyamat gyakorlatilag valamennyi szakaszának eredménye. A szocialista országok e tevékenységben való részvételének tervezése elképzelhetetlen a kereskedelmi-gazdasági partnerek és versenytársak tevékenységének mélyreható konjunkturális és gazdasági elemzése nélkül. Teljesen természetes tehát, hogy a szocialista országok komplex integrációs programja szerint szükség van a szakosított tájékoztató és konzultatív szolgáltatások kiszélesítésére. A nemzetközi gazdasági tevékenységgel kapcsolatos döntéshozatalhoz szükséges tájékoztatói rendszeren az információk rendszeres és tervszerű gyűjtésére, elemzésére és továbbítására szolgáló eszközök és módszerek összességét kell érteni.

A Szovjetunióban a nemzetközi gazdasági tevékenység információ-ellátásához felhasználható nyílt források az alábbiak:

1. tájékoztatás a szabadalmakról, találmányokról;
2. szakkiadványok: "Bjulleten" Inosztrannoj Kommercseszkoj Informacii" /Külföldi Kereskedelmi Hírek/; a "Mirovaja Ekonomika i Mezsudunarodnye Otnosenija" /Világgazdaság és Nemzetközi Kapcsolatok/, valamint a "Vnesnjaja Torgovlja" /Külkereskedelem/ című folyóiratok és mellékleteik, a VINITI által kiadott "Ekonomika Promiszlennosztii" /Ipargazdaság/ című referálólap;
3. a külföldi kereskedelmi kamarák, követségek, egyesülések és társaságok orosz nyelven kiadott ismertetései;
4. az általános és ágazati jellegű külföldi tudományos-műszaki és műszaki-gazdasági folyóiratok;
5. speciális kiadványok, amelyek a licencek keresletére és kínálatára, a biztosító társaságok és bankok tevékenységére vonatkoznak /pl. "World Business", "Business International" stb./;
6. marketing-anyagok;
7. különféle utmutatók;
8. katalógusok, prospektusok, reklámkiadványok, hirdetések, kiállítási tájékoztatók stb.;
9. a legfontosabb tőzsdékre vonatkozó adatok;
10. külkereskedelmi statisztikai évkönyvek, társaságok, bankok, biztosító társaságok, nemzetközi szervezetek beszámoló jelentései;
11. a napi sajtóban, valamint a tudományos-ismeretterjesztő kiadványokban megjelenő különféle publikációk.

A nemzetközi gazdasági tevékenység két csoportra osztható: az első csoportba tartoznak az árukkal folytatott műveletek /a nyersanyag és berendezés-kereskedelem, technológiai kooperáció stb./, a másodikba az ún. láthatatlan export/ a tervek koordinációja, kutatási-tervezési együttműködés, pénzügyi segítség/. E kétféle tevékenység különböző jellegű tartalma miatt a tájékoztatási rendszer struktúráját differenciáltan kell szemlélni, nem kívánható tőle, hogy helyettesítse a működő szakrendszereket, ellenkezőleg: a meglévő ágazati és ágazatközi tájékoztatási rendszerekre kell épülnie. Ezért egy központot kell létrehozni, amely koordinálja az állami tájékoztatási rendszer egyes szerveinek munkáját a nemzetközi gazdasági tevékenységet lebonyolító főhatóságok érdekeinek figyelembevételével.

A nemzetközi gazdasági tevékenységre vonatkozó adattömeg közvetítésének módját operatív, folyamatos és referenz tájékoztatásra lehet felosztani. Az operatív tájékoztatásnál a tőzsdei információkat távirón vagy telexen, tehát nagyon gyorsan kell eljuttatni a felhasználóhoz, mert különben a benne foglalt adatok vagy tények elvesztik

időszerűségüket. A folyamatos tájékoztatás az időszakos kiadványokban történhet; a referenzs által nyújtott információt pedig a tájékoztató központokban lehet tárolni.

A nemzetközi gazdasági tevékenység tájékoztatási rendszerének kidolgozása sok munkát igényel; szabványosítani kell többek között az inputot, ugyanis a tárolandó információk anyag döntő többsége faktográfiai jellegű. Az adatbankokkal kapcsolatos kutatások sikeres előrehaladása nagyban elősegítheti a nemzetközi gazdasági tevékenység tájékoztatási rendszerének mielőbbi kiépítését.

Haraszthy Ágnes

